

Laand van tael

Stellingwarfs

Les 1

1. Verhael 'Op Hork' – diel 1

Kennen jim Hork?

Nee?

Luuster dan mar goed!

Et verhael is te vienen op www.stellingwerf-heemkunde.nl. Klik daarveur in de linkerkolom op De Taeletuun.

2. Over et verhael

Jim hebben luusterd naor et verhael 'Op Hork'.

Praot mit mekeer over de vraogen.

- Hoe zicht Hork d'r uut?
- Zol ie op Hork wonen willen?
- Bonk woont daar hielendal alliend. Hoe vint Bonk et op Hork?
- Bonk vuult dat d'r wat aandere is as eers. Wat is d'r aandere?
- Vlerk zegt dat Bonk vlinders in 'e boek het. Het Bonk echt vlinders in de boek? Wat bedoelt Vlerk dan?
- Waoromme wil Bonk weten wat 'ik vien jow lief' in et butenlaans is?
- Praot Vera butenlaans?
- Bonk schrijft een hiel kot briefien an Vera. Vlerk vint et briefien niet goed. Waoromme niet?
- Van Vlerk moet Bonk mooie dingen opschrijven. Wat vien ie mooie dingen?
- Wat vint Bonk mooie dingen?
- Zol Vera die dingen ok mooi vienen?

3. Uutleg van de Tramopdracht

Hoe goed begriep ie een ander? Aj' goed je best doen, kuj' een hiele boel taelen verstaon. Mar soms wil ie krek dat sommige meensken niet weten wat aj' bedoelen. Dan kuj' geheimtael bruken. Geheimtael is d'r in soorten en maoten. In disse opdracht bruken wi'j d'r een 'skytale' veur. Hiel lange leden bruukten de Grieken de skytale al, as ze d'r wisse van wezen wollen dat een bosschop niet lezen wodden kon deur de vi'jaand. Een skytale is een soorte van waopenstok die an iene kaante dikker is en naor de ere kaante dunder wodt. Om de skytale dri'jden ze een leren baantien mit een hiele boel letters d'r op. Aj' alliend et baantien bekieken, kuj' d'r gien woorden op lezen. Aj' et baantien ommedri'jen, kommen de letters naost mekeer en kuj' de bosschop lezen. Jow skytale moet dan vanzels al krek lieke dikke wezen as de skytale van diegene die de bosschop maekt het! Aanders kommen de verkeerde letters naost mekaander!

In les 4 zuwwe zels zoe'n bosschop maeken!

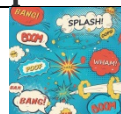
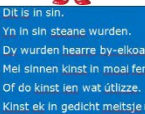
4. Uutleg van de Treinopdracht

In les 4 van dit thema gaon we op vesite in de Taeletuun. In de Taeletuun kuj' de wereld an taelen vienen.

Tael om te praoten, tael om naor te luusteren, tael om naor te kieken, tael om te maeken en tael om mit te speulen.

Wat kun ie mit tael? Een hieleboel! Let mar op!

5. 'De wereld an taelen' – een woordelieste

plaetien	Stell	Nl	plaetien	Stell	Nl
	begriepen	-begrijpen		luden	-geluiden
	bosschop	-boodschap		luusteren	-luisteren
	Duuts	-Duits		Nederlaans	-Nederlands
	verschillen	-verschillen		op mekeer lieken	-op elkaar lijken
	verstaon	-verstaan		praoten	-praten
	Fries	-Fries		zaachte	-zacht
	geheim	-geheim		zinnen	-zinnen
	Engels	-Engels		stemme	-stem
	lanen	-landen		tael	-taal
	luud	-luid		woorden	-woorden

Les 2

1. Verhael: 'Op Hork' – diel 2

Hoe gaot et veerder mit Bonk en Vera?

Lees diel 2 van et verhael.

Et verhael is te vienen op www.stellingwerf-heemkunde.nl. Klik daarveur in de linkerkolom op De Taeletuun.

2. Over et verhael

Praot mit mekeer over et verhael.

Bonk en Vera praoten dezelde tael. Toch begriepen ze mekeer niet.

- Vera zegt: 'Ik zit daor, heur!'
Bonk zegt: 'Mar ie bin hier toch?'
Wat bedoelt Vera?
- Vera zegt: 'Ik wil niet verbranen op 'e rogge.'
Wat veur oplossing bedaenkt Bonk?
Is Vera bliede mit die oplossing? Of wol ze misschien wat aandere? Wat dan?
- Vera het een perbleem. Ze het twee glaezen wien inschonken.
Wat veur oplossing bedaenkt Bonk?
Is Vera bliede mit die oplossing? Of wol ze misschien wat aandere? Wat dan?
- Vlerk zegt: 'Vera praot aenliks een ere tael.' Wat bedoelt Vlerk?

2. De tael van bi'jen

Meensken hebben een tael.

Stellingwarfs, Fries, Nederlaans of butenlaans.

Bi'jen hebben ok een tael.

Ze kunnen niet praoten.

En toch begriepen ze mekaander.

Kiek naor et filmpien. Et filmpien is te vienen bi'j et digitale materiaol van disse lessen.

Hej' et filmpien goed bekeken?

Kiek naor de woorden hieronder.

Wat veur woorden passen bi'j et filmpien?

Kleur die woorden geel.

wiemeslatten (kwispelen)

blaffen

vliegen

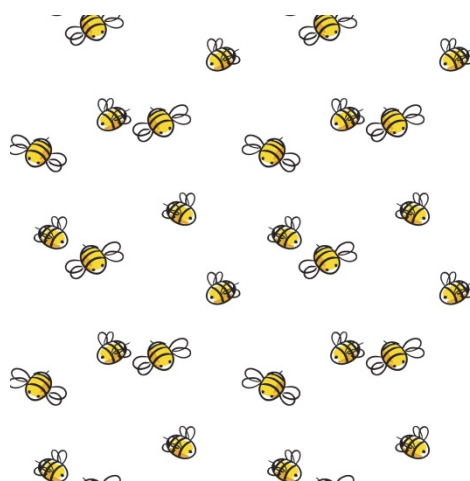
bosschop

tael

roeken

wapsen

keuninginne

3. Praoten mit een daansien

Een bi'je praot mit ere bi'jen.
Hi'j vertelt hoe veer as hi'j vligt.
Hi'j vertelt waar hi'j henne vligt.
Hi'j vertelt hoevule bloemen as hi'j zicht.
Mar een bi'je kan niet praoten.
Hi'j bruukt gien woorden.
Hi'j praot mit een daansien!
Hi'j het een hiele boel daansies om dingen an ere bi'jen te vertellen.

Praoten mit een daansien: kun meensken dat ok?
Perbeer et es!
Kun ie disse zinnen daansen?

1. *Ik gao naor huus.*
2. *Schaetserieden is een mooie sport.*
3. *Disse ijsko smaekt heerlijk!*
4. *Ik bin kwaad!*

Lokt dat? Was et makkelijk of muulik? Konnen de ere kiender jow begriepen?

4. Luud of zaachte?

Hoe kuj' wat vertellen?
Mit woorden.
Mit gebaoren.
Mit een daansien, zoas de bi'jen.

Je stemme kan ok wat vertellen.
An een stemme kuj' heuren hoe as iene him vuult.
Soms praot iene luud en soms zaachte.

Kiek naor de woorden.
Ze vertellen hoe iene him vuult.
Heurt d'r een lude of een zaachte stemme bi'j?

Kleur de woorden die bi'j een lude stemme heuren blauw.
Kleur de woorden die bi'j een zaachte stemme heuren gruun.

lelk – verdrietig – bange – hiel bliede - verlegen

5. Praoten zonder woorden

Ie kun ok praoten zonder woorden, alliend mit je gezicht.

1 Wat zeggen disse gezichten?

	*	* ik bin lelk
	*	* ik bin schrokken
	*	* ik hebbe verdriet
	*	* ik bin bliede
	*	* ik daenk nao

2 Kun ie zels ok praoten zonder woorden?

Beeld uut: Kom es hier!

- ☐ ja et is lokt
- ☐ nee, et is niet lokt

Beeld uut: Dit eten is lekker.

- ☐ ja et is lokt
- ☐ nee, et is niet lokt

Beeld uut: Ik kan jow niet goed heuren.

- ☐ ja et is lokt
- ☐ nee, et is niet lokt

Beeld uut: Bah, et stinkt hier.

- ☐ ja et is lokt
- ☐ nee, et is niet lokt

Beeld uut: Ik bin muui.

- ☐ ja et is lokt
- ☐ nee, et is niet lokt

6. Veur de Tramopdracht

In les 4 maeken we een geheime bosschop.

Dat doen we mit een skytale.

Aj'm al stroken kregen hebben van juf of meester, dan kuj'm al een geheime bosschop maeken.

In les 4 staot hoe as et moet.

Daenk d'r omme dat ere kiender jow bosschop niet zien!

Beweer de strook goed.

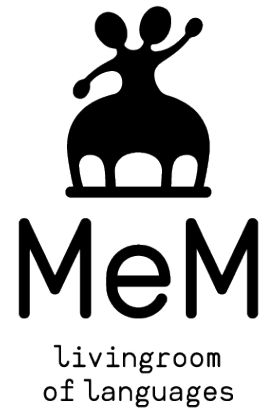
7. Veur de Treinopdracht

In les 4 gaon wi'j op vesite in de Taeletuun.

Wi'j nemen oons mooiste woord mit.

Wat is jow mooiste woord?

Tip: Op www.stellingwarfs.nl staot een lieste mit de mooiste Stellingwarver woorden.

Les 3

1. Verhael: 'Op Hork' – diel 3

Lees veerder over Bonk en Vera.

Et verhael is te vienen op www.stellingwerf-heemkunde.nl. Klik daorveur in de linkerkolom op De Taeletuun.

2. Over et verhael

Praot mit mekeer over et verhael.

- Bonk kan niet slaopen. Hoe kan dat?
- Bonk zol wel een wordeboek hebben willen. Waoromme?
- Bonk vraagt: 'Is d'r wat?'
Vera zegt: 'D'r is niks. Et gaot hiel goed.'
Mar ze bedoelt wat eers. Wat bedoelt ze?
- Vera praot over een grote sterke man mit een rooie baord. Wie bedoelt ze, daenk ie?
- Vera vuult heur allienig.
Wat veur oplossing bedaenkt Bonk?
Is Vera bliede mit de oplossing? Of wol ze liever wat aandere? Wat dan?
- Bonk wodt lelk op Vlerk. Waoromme?

3. Schobberd! Vereballe!

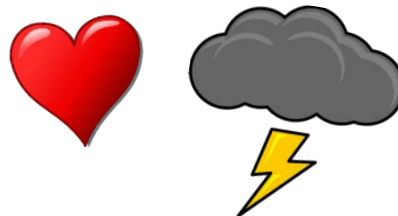
Bonk is lelk op Vlerk.

Hi'j ropt allegere rere woorden naor Vlerk.

Wat beduden die rere woorden?

D'r is haost gieniene die et wet.

Mar ze klinken niet lief. Ze klinken lelk.

Wat vien ie van de woorden hieronder? Klinken ze lief of lelk?

1. Haffelbek

☐ lief

☐ lelk

2. Snutien

☐ lief

☐ lelk

3. Gaffeltange

☐ lief

☐ lelk

4. Sukerpere

☐ lief

☐ lelk

5. Goezerd

☐ lief

☐ lelk

6. Luzekop

☐ lief

☐ lelk

7. Poppien

☐ lief

☐ lelk

8. Honnieponnie

☐ lief

☐ lelk

9. En kuj' zels ok een lief woord bedaenken?

10. En kuj' zels ok een lelk woord bedaenken?

Et meugen woorden wezen die nog niet bestaon.

4. Zovule taelen!

D'r bin hiel vule taelen.

Stellingwarfs vanzels. En Fries. En Nederlaans.

En nog vule meer.

1. Wat veur taelen heb ie wel es heard?

☐ Fries

☐ Nederlaans

☐ Engels

☐ Duuts

☐ Fraans

☐ Maleis

☐ Italiaans

☐ Arabisch

☐ Pools

☐ Chinees

☐ nog in ere tael:

2. Wat veur tael heurt bi’j welk laand of gebied?

Nederlaans	*	* Fraans
Duutslaand	*	* Fries
Frankriek	*	* Deens
Engelaand	*	* Nederlaans
Stellingwarf	*	* Duuts
Denemarken	*	* Engels
Frieslaand	*	* Stellingwarfs

5. Filmpien mit vraogen

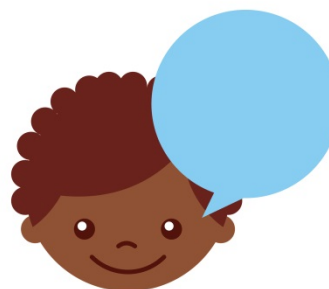
Bi’j et digitale materiaol van disse lessen kuj’
een vassien beluusteren en bekieken. Et vassien gaot over taelen.
Hej’ goed naor et filmpien keken? Dan kommen d’r now een peer vraogen.

Wat betekent et Engelse woord
hello

Wat betekent et Engelse woord
goodbye

‘Hoj’ zeggen kan in een hieleboel taelen.
In wat veur taelen kuj’ ‘hoj’ zeggen?
Schrief hieronder ‘hoj’ in een aandere tael.
Schrief d’r ok bi’j wat veur tael as et is. Et kan zo:
‘hoi’ - Fries en Nederlaans

Now ieje. Wel in een aandere tael vanzels! Jim meugen mekeer best een betien helpen, heur!

Le zien een hieleboel vlaggen in et filmpien. Wat veur lanen heuren bi'j de vlagge?

- * Amerike (Verienigde Staoten)
- * Engelaand (Groot Brittannië)
- * Duutslaand
- * Italië
- * Frankriek

6. Mooie woorden

Alle taelen hebben eigen woorden.

Sommige woorden bruuk ie hiel vaeke, en goenend bruuk ie haost nooit.

D'r bin mooie woorden en d'r bin raere woorden.

Soms is een woord aorig omdat et een aorige betekenis het.

Soms is een woord aorig omdat et aorig klinkt.

Soms is een woord aorig omdat et een aorig gevuul geeft aj' et uutspreken.

Kiek naor de woorden.

Et bin woorden uut verschillende taelen.

Wat vien ie d'r van? Ie kun meer as ien antwoord kiezen.

Et geeft niks aj' niet weten wat et woord betekent

1 babbelegoegies (Stellingwarfs)

- ☐ ik weet wat dit woord betekent
- ☐ ik weet niet wat dit woord betekent
- ☐ een mooi woord, want ik hool van malle streken
- ☐ een mooi woord, want et klinkt mooi
- ☐ een mooi woord, want et is mooi om uut te spreken
- ☐ ik vien et niet een mooi woord

2 *bjusterbaarlik (Fries)*

- ☐ ik weet wat dit woord betekent
- ☐ ik weet niet wat dit woord betekent
- ☐ een mooi woord, want ik hool van biezondere dingen
- ☐ een mooi woord, want et klinkt mooi
- ☐ een mooi woord, want et is mooi om uut te spreken
- ☐ ik vien et niet een mooi woord

3 *hally-trawally (Bildts)*

- ☐ ik weet wat dit woord betekent
- ☐ ik weet niet wat dit woord betekent
- ☐ een mooi woord, want ik hool van hadde
- ☐ een mooi woord, want et klinkt mooi
- ☐ een mooi woord, want et is mooi om uut te spreken
- ☐ ik vien et niet in mooi woord

4 *kakkerlak (Nederlaans)*

- ☐ ik weet wat dit woord betekent
- ☐ ik weet niet wat dit woord betekent
- ☐ een mooi woord, want ik hool van kriebelbeesten
- ☐ een mooi woord, want et klinkt mooi
- ☐ een mooi woord, want et is mooi om uut te spreken
- ☐ ik vien et niet een mooi woord

4 *whisper (English)*

- ☐ ik weet wat dit woord betekent
- ☐ ik weet niet wat dit woord betekent
- ☐ een mooi woord, want ik hool van zaachte geluden
- ☐ een mooi woord, want et klinkt mooi
- ☐ een mooi woord, want et is mooi om uut te spreken
- ☐ ik vien et niet een mooi woord

5 Weet ie ok nog een aorig of mooi woord? Schrief et hier op. Et mag in alle taelen.

7. Lettersoep

Mit letters kuj' woorden maeken.
De letters moe'n dan in de goeie volgodder staon.
Aanders is et lastig te begriepen.

De letters staon hier deur mekeer.
Schoef mit de letters.
Maek goeie woorden van de lettersoep.

Et bin woorden die we al eerder bruukt hebben.

V e n r s o a t

W d o r o

n â l d a

P r e t a o n

T a l e

i n z

L t e r t e

r s i f e

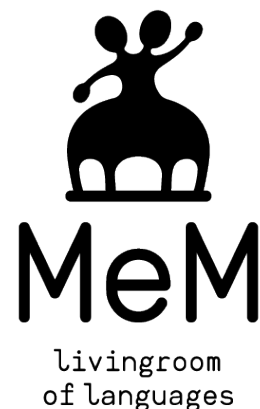
6. Veur de Tramopdracht

In les 4 maeken we een geheime bosschop.
Dat doen we mit een skytale.
Aj'm al stroken kregen hebben van juf of meester, dan kuj'm al een geheime bosschop maeken.
In les 4 staot hoe as et moet.
Daenk d'r omme dat ere kiender jow bosschop niet zien!
Beweer de strook goed.

7. Veur de Treinopdracht

In les 4 gaon wi'j op vesite in de Taeletuun.
Wi'j nemen oons mooiste woord mit.
Wat is jow mooiste woord?

Tip: Op www.stellingwarfs.nl staot een lieste mit de mooiste Stellingwarver woorden.

Les 4

Dit is de laeste les van et thema. Hoe lopt et of mit Bonk en Vera ?

1. Slotopdracht Tram

Soms wi'j' wat vertellen dat niet iederiene weten mag. D'r bin hiel vule manieren om een geheime bosschop over te brengen. Iene daarvan is de skytale. Al hiel lange leden bruukten de Grieken de skytale al, as ze d'r wisse van wezen wullen dat een bosschop niet lezen wodden kon deur heur vi'jaand. Een skytale is een soorte van waopenstok die an ien kaante dikker is en naor de ere kaante dunder wodt. Om de skytale dri'jden ze een baantien van leer mit een hiele boel letters d'r op. Aj' alliend et baantien zien, kuj' d'r gien woorden op lezen. Deur et baantien om de skytale te dri'jen, kommen de letters naost mekeer en kuj' de bosschop lezen. Je skytale moet dan vanzels al krekt lieke dikke wezen as de skytale van degene die de bosschop maekt het! Aanders kommen de verkeerde letters naost mekaander! Zoe'n bosschop kuj' ok hiel goed zels maeken!

Bi'j et digitale materiaol van disse lessen staot een stappeplan veur et maeken van een bosschop veur een skytale. Meester of juf het ok zoe'n stappeplan in et Stellingwarfs.

2. Slotgesprek over de Tramopdracht

Dit was de laeste opdracht van dit onderwarp. Hoe is et gaon?

Praot mittenneer over de vraogen:

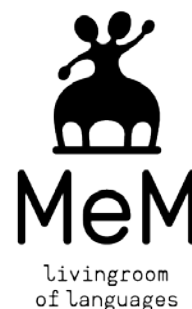
- Hoe was et om een geheime bosschop te maeken?
- Konnen jim de geheime bosschop van aanderen ontciefern?
- Konnen de eren jim geheime bosschop ontciefern?
- In wat veur tael hebben jim de geheime bosschop maekt?
- Weren alle geheime bosschoppen in dezelve tael?
- Wat vienen jim: is de skytale een goeie manier om een geheime bosschop over te brengen?

3. Slotopdracht Trein

In disse les gaon we naor de Taeletuun!

Luuster goed naor juf of meester, dan weten jim doukies goed hoe et gaon zal.

Neem et woord dat jim et aldermooiste vienen ok mit. Dat zal een mooi plakkien kriegen in de Taeletuun.

4. Slotgesprek over de Treinopdracht

Dit was de laeste opdracht van dit onderwerp. Hoe is et gaon?

Praot mit mekeer over de vraogen:

- Wat veur keunstobjekten hej'm zien in de Taeletuun?
- Hoe gong et mit et sturen van een bosschop mit de semafoon? Wodde de bosschop begrepen?
- Konnen jim mekeers bosschoppen op de stroken ontcieferen?
- Hoe gong et mit de lettersoep in de viever? Wat was jim mooiste/ grappigste/ beste 'O, was ik mar...'?
- Wat veur geluden hej'm heurd op biezondere plakken? Wat beduden die neffens jim?
- Wat veur taelen bin jim allegere integen kommen in de Taeletuun?

5. Verhael: 'Op Hork' – slot

Komt et goed mit Bonk en Vera?

Et verhael is te vienen op www.stellingwerf-heemkunde.nl. Klik daorveur in de linkerkolom op De Taeletuun.

6. Over 't verhael

Praot mit mekeer over et verhael.

- Bonk zuukt Vera. Waoromme wil hi'j heur vienen?
- Bonk vint Vera heur jurk. Hi'j vint een slipper, een kletien, een knieper. Waorom bew eert hi'j alles?
- Bonk dankt dat Vera nog leeft. Wat daenkt Vlerk?
- Bonk zicht een flits. Wat is dat?
- Bonk reddet Vera en nemt heur mit naor zien husien. Waor praoten ze over? Begriepen ze mekaander?
- Wat is een heliograaf?
- Hoe was et sardineblikkien een heliograaf?

Skytale

Neudig:

een stroke pepier
een skytale (dat kan in stok wezen of bgl. een stoel- of taofelpote
een pen of potlood

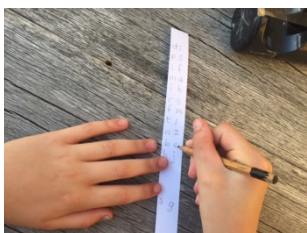
Hej' een skytale vunnen? Dri'j die stroke d'r omhenne.

Schrief jow bosschop op 'e stroke wiels de stroke nog om je skytale henne zit. Tip!: Plak et begin van de stroke mit een klein stokkien plakbaand an de stok vaaste. Dan schöt de stroke niet zo makkelijk los.

Hael de stroke van de stok of en maek de stroke weer in betien plat.

Vul de lege plakken op 'e stroke mit aandere letters, zodat de stroke vol staot mit letters. Zo kan niet iene jow bosschop d'r meer in vienen.

Geef de stroke an degene veur wie de bosschop is. Diegene moet vanzels al weten wat veur stok aj' bruukt hebben, anders kan bi'j de bosschop niet ontcieferen.